

Povzetki referatov

ANTON ARKO, Slovenski šolski muzej

Šolarji iz antične Emone

Opirajoč se na nekatere vire, ki nam potrjujejo obstoj pouka na naših tleh v času antike, in druge, ki nam odkrivajo način poučevanja v širši rimski državi, prispevek izpostavlja izhodišča za razmišljanje in domneve o načinu izobraževanja ter času otroštva na Slovenskem v obdobju rimske naselbine Emone. S tega gledišča se bomo tudi sprehodili od učnih pripomočkov do igrač.

MILENA MILEVA BLAŽIČ, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Motiv dojenja – od antičnega mita o Romulu in Remu do Aleksandrink

Motiv dojenja bo predstavljen od antičnega mita o Romulu in Remu (T. Livij: *Od ustanovitve mesta*) do motiva Aleksandrink s stališča »svetinj otroštva« (angl. *childhood memorabilia*). Motiv se ne/posredno pojavlja tudi v Plutarhovi *Tolažbi za ženo* in tipnem indeksu pravljič H. J. Utherja. Motiv »zazidanih žensk« (ATU 1191, angl. *Sacrifice on the Bridge*) je eden izmed najbolj pretresljivih motivov, ki ga je obravnaval Alan Dundes (*Walled-Up-Wife*), z njim pa so medbesedilno povezane tudi slovenske variante *Mlade Vide*, *Aleksandrink*, *Od Lepe Vide* ... Tudi v ganljivi rezijanski pravljič Tine Wajtawe *O dekletu, ki je hotelo ubiti otroka* ravno motiv dojenja pripomore k obratu iz antipravljič v pravljičico s srečnim koncem.

FILIP DRAŽENOVIC, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Vzgoja po antično v zgodnjem novem veku – Diego de Saavedra Fajardo in vladarsko zrcalo

Namen prispevka je predstaviti sistem vzgoje vladarja v vladarskem zrcalu *Idea de un Príncipe Político Cristiano* (1649) Diega de Saavedre Fajarda. Prispevek se bo še posebej osredotočil na antične vire, ki jih avtor uporablja, njihovo umeščanje v način argumentiranja in prakse, ki jih povzema. Hkrati bom njegov razmislek primerjal z antičnimi vzgojnimi praksami (Seneka, Plutarh ...) kot tudi s sodobniki (Erazem Rotterdamski).

DRAGICA FABJAN ANDRITSAKOS, Zavod sv. Stanislava, Ljubljana

Plutarhov pogled na vzgojo in izobrazbo

V prispevku z delovnim naslovom *Plutarhov pogled na vzgojo in izobrazbo* bom podrobneje predstavila Plutarhovo razpravo *Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς*, ki je edini ohranjen grški spis s tovrstno tematiko. Plutarh se v spisu, ki je oblikovan kot priročnik z nasveti očetom, dotika pomena plemenitega rodu, izbire vzgojiteljev in učiteljev ter oblikovanja moralne odličnosti mladega človeka. Dotaknila se bom virov, ki jih je Plutarh uporabil, in nekaterih kulturno-civilizacijskih vprašanj grške družbe, ki so v spisu posebej poudarjena.

IGNACIJA FRIDL JARC, Slovenska matica, Ljubljana

O vzgoji otrok v zgodnji grški filozofiji

Zgodnja grška teogonična tradicija govori o tem, da se odnos do otrok v svetu božanskih sil v temelju spremeni šele z nastopom Zevsove vladarske generacije, ključni vzgib za to spremembo pa je ženski princip materinske ljubezni, ki jo pooseblja boginja Reja. Ta namreč v Heziodovi *Teogoniji* skrrije Zevsa, da ga oče Kronos ne požre, kakor je to storil z njunimi dotlej rojenimi otroki, možu pa s prevaro ponudi kamen. Omenjeni etični obrat v odnosu do otrok na božanski ravni daje legitimiteto, celo vzgled tudi grški družbi kot tisti, ki pušča otrokom biti in živeti. Zato ni presenetljivo, da največji tragiški cikli temeljijo prav na kršenju tega temeljnega etičnega načela v odnosu do otrok (na primer: Ojdipova izpostavitve, Medejin umor svojih otrok ali Agamemnonovo žrtvovanje Ifigenije). Zgodnja grška filozofska misel pa gre v tem pogledu še dlje. Ne samo da je otroški *phýsis* nedotakljiv, kot enako

14. Grošljev simpozij: *Pignora amoris: Otroci in otroštvo v antiki*
Od ponedeljka, 5. junija, do četrтка, 8. junija 2023, Atrij ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana

pomembna se poudarja tudi odgovornost odraslih za oblikovanje otrokove duše (*psyché*). Že med sedmimi modrimi se najdejo izreki, v katerih je izrecno izraženo, da je otroke treba vzgajati in – obratno – tudi zahteve po spoštovanju staršev s strani otrok. V tem pogledu torej zgodnja grška filozofija ohranja teogonično sporočilo, da je za vzpostavitev kakršnega koli trajnega reda (tako kozmičnega kot družbenega) bistvena določitev pravega raz-mer-ja med otrokom in staršem. To misel pa v svoji kritiki sofistov kot tistih, ki z lažjo in za denar zavajajo mladino, dosledno prevzame tudi Sokrat. *Paidagogía* je tako bila od samih začetkov vpeta v grško filozofsko misel, zato je upravičeno vprašanje, kakšne bodo posledice njunega popolnega razhoda v 21. stoletju za delovanje človeške družbe.

MATIC KRISTAN, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Mali Avgust: cesar Romul Avgustul in njegova usoda

Prispevek bo obravnaval Romula Avgustula, zadnjega zahodnorimskega cesarja, ki je vladal v letih 475–476 v starosti okoli deset let. Glavni poudarek bo na okoliščinah, v katerih je germanski vojskovodja Odoaker končal njegovo kratkotrajno vladavino, in na vprašanju njegovih regalij ter končne usode. Temeljil bo na analizi maloštevilnih ohranjenih zgodovinskih virov, zlasti kronike *Anonymus Valesianus* in pa Kasiodorovega pisma.

ALEŠ MAVER, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru
Otroški cesarji v Rimu: udomačevanje izjeme

Otroški vladarji v staroveških kulturah niso bili nikakršna posebnost. V Egiptu jih recimo srečamo že v obdobju starega kraljestva. Enako velja za grške skupnosti, ki so obdržale monarhično obliko družbene ureditve (recimo Sparta). S tega vidika predstavlja rimska monarhija v prvih dveh stoletjih vladavine cesarjev izjemo. Ker ostajajo osebni dosežki vsaj teoretično pogoj za zasedbo vladarskega položaja, čeprav se vse močneje oglašajo zlasti v vojski zasidrana dinastična miselnost, prvi pravi otroški cesarji nastopijo šele v 3. stoletju po Kr. Dokončen razmah pa doživi pojav s Teodozijevo dinastijo na prelomu iz 4. v 5. stoletje. Prispevek se bo ukvarjal z vlogo, možnostmi vplivanja in (različnimi) posledicami delovanja rimskih otroških vladarjev. Ravno tako si bo zastavil vprašanje pomena širjenja orientalskih predstav in krščanstva za to, da je postal pojav sam sprejemljivejši.

JAKOB PILETIČ, Teološka fakulteta in Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Oblatio puerorum: otroci v samostanski kulturi pozne antike in zgodnjega srednjega veka

Otroci so bili iz različnih razlogov že od samega začetka cenobitskega meništvstva del samostanskih skupnosti. Otrok in samostan sta sicer na videz nezdržljiva pojma, vendar se srečata v danes obskurni, nekaj pa močno uveljavljeni religiozni praksi – otroški oblaturi, ki svoj vzpon pričinja ob zatonu antične kulture. V prispevku bomo orisali religijski fenomen otroških oblatov, otrok, ki so jih starši že v rani mladosti »(za)puščali«, »podarjali« oz. »posvečevali« samostanom iz različnih vzgibov. Benediktova regula, kot zlasti v srednjem veku absolutni kodeks zahodnega meništvstva, govori o otrocih v samostanu v dveh poglavjih – kakšno je udejanjanje teh pravil? Kakšen je bil njihov položaj, vloga? Pravice, dolžnosti? Kakšne so bile posledice tovrstnega šolanja in meniške vzgoje? Gre res (in zgolj) za antično *expositio* ali takšno prakso motivirajo drugi, religiozni vzgibi?

ANDREJ PRELOŽNIK, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem
Crepundia iz rimskodobnih grobov z območja Slovenije – kaj, zakaj, za koga?

Tudi med arheološkim gradivom iz Slovenije je bilo odkritih nekaj zanimivih ali tipičnih primerov *crepundia* - nizov predmetov z apotropesko namembnostjo, s katerimi so Rimljani skušali obvarovati otroke pred hudobnim pogledom, uroki in podobnimi škodljivimi vplivi. Kaj lahko iz njih razberemo o nosilcih in pomenu, ki so jih *crepundia* imela zanje? Kako pogosta je bila njihova raba in kakšne vzporednice lahko potegnemo s tovrstnimi najdbami iz bližnjih, pa tudi bolj oddaljenih regij?

14. Grošljev simpozij: *Pignora amoris: Otroci in otroštvo v antiki*
Od ponedeljka, 5. junija, do četrтка, 8. junija 2023, Atrij ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana

GREGOR SRAKA, samostojni raziskovalec
Otroška medicina v antiki

Študije na temo antične medicine praktično ne razlikujejo med obravnavo odraslih in otrok. Strinjamo se lahko, da pediatrija v antiki ni bila prepoznana kot ločena specializacija, vseeno pa lahko iz virov dobimo vtis, da je »otroška medicina« v antiki posedovala svoje posebnosti. Zanima nas, ali so Rimljani menili, da se bolezni otrok razlikujejo od bolezni odraslih in ali so bili otroci zdravljeni na enak način kot odrasli.

KAJA STEMBERGER FLEGAR, PJP d.o.o. – Arheološko podjetje
Apotropejski predmeti v otroških grobovih

V prispevku bo predstavljen nabor apotropejskih predmetov, ki se pojavlja v otroških grobovih rimske Slovenije. V uvodnem delu predavanja bo predstavljena teoretična podlaga in že vzpostavljeni interpretacijski modeli. Nadalje pa bo obstoječe znanje prezrcaljeno na slovenski prostor z namenom ugotavljanja regionalnih variacij v primerjavi s sosednjimi pokrajinami.

KAJA STEMBERGER FLEGAR, PJP d.o.o. – Arheološko podjetje
Otroške stekleničke

V rimskodobnih grobovih Slovenije se, sicer zelo redko, pojavljajo za dlan velike posodice z dulcem in ustjem. V prispevku bo predstavljen pregled rimskodobnega posodja, ki bi se lahko uporabljalo za hranjenje dojenčkov in mlajših otrok. Poudarek bo na razprostranjenosti, kronologiji, oblikah in materialih, iz katerih je narejeno.

KATARINA ŠMID, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem
Upodobitev otrok in njihove starosti na primeru stel, pripisanih isti celejanski delavnici

Prispevek obravnava neskladnost med portretno upodobitvijo otroka in njegovo starostjo, kakršna je izpričana na epitafu. Nema lokrat je ta ob starših upodobljen bodisi premlad bodisi prestar, razlika, ki sicer za rimsko umetnost ni bila nekaj neobičajnega, pa še posebej pogosto nastopi v donavskih provincah. Na ožjem izboru spomenikov, pripisanih isti celejanski delavnici, bodo predstavljene portretne upodobitve otrok in njihova (ne)sorazmernost s starostjo.

SERGEJ VALIJEV, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, ZRC SAZU
Otroci in otroštvo v grški tragediji. Izbrani primeri

V prispevku bom obravnaval izbrane primere literarnih upodobitev otrok in otroštva v grški tragediji. Orisal bom vlogo otrok in otroštva v kompoziciji tragiškega dela. V središču mojega zanimanja bo vprašanje, kako je bil lik otroka vključen v celoto tragiškega dela in kakšen pomen je imel znotraj njega. Prav tako pa se bom ustavil pri razliki med družbenim statusom otrok v Atenah 5. st. pr. Kr. in njihovim pomenom v »kvazirealnem« svetu tragedije.

JULIJANA VIŠOČNIK, Nadškofijski arhiv Ljubljana
Omembe otrok na epigrafskih spomenikih

Majhen kamenček v mozaiku spoznavanja otroštva v antiki gotovo lahko dodajo tudi omembe otrok na spomenikih z napismi. Pregled epigrafskih baz nam bo omogočil vpogled v pogostnost besed *puella*, *puer* in *liberi*, dokumentiranih na nagrobnih spomenikih, pa tudi na spomenikih votivnega značaja. V prvi vrsti nas bo zanimalo stanje v vzhodnoalpskem prostoru, po potrebi pa se bo iskanje razširilo z namenom, da bi se izrisale zakonitosti teh omemb: kontekst, okoliščine, geografska razprostranjenost ... Pomenljiva bo tudi povezava omenjenih besed z morebitnimi upodobitvami na spomenikih.

BERNARDA ŽUPANEK IN TAMARA LESKOVAR, Muzej in galerije mesta Ljubljana – Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Kje so emonski otroci?

Pisni viri, delno pa tudi arheološke raziskave, kažejo visoko smrtnost otrok v rimskem času. Možni vzroki so številni, ocene umrljivosti različne. V prvem letu življenja naj bi bila smrtnost med 20–40 %, deseto leto starosti naj bi dočakala samo polovica vseh rojenih otrok.

Kljub temu je bilo doslej na obsežnih grobiščih rimske Emone odkritih relativno malo otroških pokopov. Razlage za to so bile različne, od možnosti, da so otroke pokopali v ločene (in doslej še neodkrite) predele grobišča, do tafonomskih procesov, slabe ohranjenosti krhkih otroških kosti in nenatančnih metod izkopavanj. Poleg tega je nekoč fizična antropologija lahko ocenjevala starost pokojnika le pri nesežganih posmrtnih ostankih, torej skeletnem načinu pokopa, ki je bil v Emoni prevladujoč od 3. stoletja naprej.

Nove metode omogočajo boljše prepoznavanje in analizo sežganih posmrtnih ostankov. Novi rezultati kažejo, da je bila v t. i. žgan grob – v Emoni običajen način pokopa v 1. in 2. stoletju – včasih pokopana več kot ena oseba, dostikrat odrasli in otrok skupaj. V nekaterih primerih bi lahko šlo za mešanje žganine različnih oseb na ustrini, vendar pogostost pojava in prisotnost številnih skeletnih delov kaže, da je šlo za namensko prakso. So to doslej neodkriti pokopi emonskih otrok? Kakšno demografsko sliko nam dajejo novi podatki?